

## **De zes stadia van geloofsontwikkeling volgens James W. Fowler**

Gebaseerd op een interview van J.W. Fowler door Harold Kent Straughn.

Vrij bewerkt en vertaald door Lex van Dijk september 2006

Op basis van honderden interviews is James W. Fowler gekomen tot zes stadia van geloofsontwikkeling die het hele leven bestrijken. Zijn onderzoek en theorie staan uitvoerig beschreven in zijn boek *Stages of Faith: The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning* uit 1981.

Twee zaken hebben Fowler in zijn denken geleid.

Ten eerste wilde hij de fouten vermijden waar hij zelf, in zijn eigen geloofsopvoeding, het slachtoffer van geworden was. Theologie en geloof werden op een manier gebracht die niet aansloten op de belevingswereld van een kind. De hele beleving van geloof en van God, zoals hij ervaren had in zijn jonge jaren, werd genegeerd. Terwijl juist uit die tijd (vóór het vijfde jaar) de sterkste en indrukwekkendste beelden van en over God stammen.

Ten tweede werd theologie/geloof onderwezen alsof het alleen een kwestie van het hoofd was. De gewaarwordingen en ervaringen van de rest van het lichaam werden voor het geloof niet belangrijk geacht.

In zijn visie op geloof wilde hij de ontwikkeling tijdens het hele leven weergeven en daarin het totaal van de menselijke ervaringen meenemen, niet alleen de intellectuele inzichten.

Fowler noemt zes stadia waarin geloof zich kan ontwikkelen. Elk stadium eindigt met een soort (positieve) crisis. Deze markeert het einde van het voorgaande stadium en het begin van het volgende. In deze crisis blijkt de manier van kijken naar en beleven van het geloof van voorheen niet meer te voldoen. We gaan op zoek en staan open voor andere manieren. Zodoende stappen we over van het ene naar het andere stadium. We zullen tijdens ons leven niet per se alle stadia doorlopen omdat we tijd tekort komen, of omdat we de crisis niet aandurven. In het laatste geval blijven we dus zitten in dat stadium. Volwassenen bevinden zich in stadium twee of hoger. Fowler stelt dat de meeste mensen/gelovigen zich bevinden in een geloofsbeleving die ontstaan is in de adolescentie (stadium 3).

Fowler omschrijft de stadia in grote lijnen als volgt:

De eerste twee jaren kent hij geen getal toe. Dat zou stadium nul kunnen zijn. In deze periode is er sprake van een diffuus geloof. Taal en gericht denken zijn nog niet mogelijk. Het kind ontwikkelt een soort basisvertrouwen of, minder ideaal, een basiswantrouwen. Er worden voorbeelden gevormd, elementaire eerste beelden van God en de wereld waarin we leven. Op het fundament van dit basisvertrouwen of -wantrouwen vormt zich het latere geloof. Toekomstige geloofservaringen zullen dit basisvertrouwen gaan bevestigen of verstoren.

*Stadium 1: het intuïtieve/geprojecteerde geloof.*

Dit stadium typeert het kind van 2 tot 6/7 jaar. Het is een krachtig geloof. Bepalend is de sterke ontwikkeling van fantasie in deze periode. Het kind heeft nog niet het logische vermogen om verbeeldingen en fantasieën kritisch te bekijken. Tijdens deze fase worden sterke en bepalende beelden en ervaringen opgedaan, die een krachtige en lang werkende invloed hebben op het geloofsleven. Dit zowel positief als negatief.

*Stadium 2: het mystieke/letterlijke geloof.*

Het kind (7 – 12 jaar) ontwikkelt een omgaan met de wereld en een betekenis geven aan die wereld, waarbij het vorige stadium van verbeelding en fantasie kritisch onder de loep genomen wordt. Bepalend is de mogelijkheid tot verhalen en vertellen. Het kind kan verhalen vertellen en begrijpen die betekenisvolle ervaringen in zich dragen. Er zit wel een soort rechtlijnigheid in. Het kind kan nog geen afstand nemen van de verhalen en er op reflecteren. Symbolen en mythes worden geaccepteerd zoals ze op het eerste gezicht overkomen. Verhalen worden letterlijk opgevat, zoals ze er staan of verteld worden, dus op een mythische en letterlijke manier tegelijkertijd.

*Stadium 3: het synthetische/conventionele geloof.*

Dit stadium begint om en nabij het 12<sup>e</sup> levensjaar. Dan krijgt de jongere de mogelijkheid om over zijn eigen denken na te denken, te reflecteren. Hij/zij is bezig met het vormen/zoeken van de eigen identiteit. De reacties hierop van belangrijke anderen (een populaire leraar of leeftijdsgenoten) wegen erg zwaar. Er wordt gewerkt en gebouwd aan het bij elkaar brengen van eigen waarden. Er wordt gebouwd aan het bewust worden van het zelf, het vormen van een eigen identiteit.

Bepalend is dat God ervaren wordt in termen van relaties. God wordt ervaren als Vriend, Metgezel of Vader. De behoefte is dat God je kent en respecteert om wie je bent.

*Stadium 4: het individuele/projectieve geloof.*

Voor hen die dit bereiken, betekent dit stadium een losmaken/loskomen van de vaste cirkel van interpersoonlijke relaties die het leven bepaald hebben tot op dat moment. Je gaat jezelf los van de groep, waartoe je tot dan bij hoorde, zien en bekijken. Het is als een vis in het water. Tot stadium 3 zwemt de vis in het water. In stadium 4 springt de vis eruit en gaat nadenken/reflecteren over het water. Veel mensen maken deze overstap van 3 naar 4 niet af en blijven tussen deze stadia hangen. Het meest natuurlijke moment voor deze overstap is de jonge volwassenheid. Hoe later je de stap zet, des te moeilijker wordt het, want je zit dan vaster in je sociale netwerk.

Dit stadium gaat over grenzen. De grens tussen jou en mij. Bij welke groep kan ik horen met mijn overtuigingen? Het gaat over trouw zijn aan je overtuiging en de groep waarin je jezelf kunt zijn.

*Stadium 5: het conjuntieve geloof.*

Ergens rond de 40 jaar kunnen we nog een verandering ondergaan. In het vorige stadium ging het over grenzen en identiteit. In stadium 5 worden deze wat doorlaatbaar en poreus. Het onbewuste, het ongrijpbare, krijgt een plaats. Je wordt je er steeds meer van bewust dat er zaken zijn die buiten je waarneming omgaan en je kunnen bepalen. Je staat meer open voor het mysterieuze en ongrijpbare van God, naast Gods nabijheid en duidelijkheid.

Je krijgt zicht op verschillende soorten perspectieven. Waarheid heeft meerdere kanten en er zit een paradoxale spanning tussen die verschillende kanten.

*Stadium 6: het universele geloof.*

Een enkeling komt in dit stadium terecht. Deze mensen overstijgen alle vakjes die er maar zijn. Zij komen los van zichzelf en gaan met de wereld om als door de ogen van God. Zij maken zich niet druk over wat hen van anderen scheidt. Hun handelen gaat over de kern van

het leven en over de kern van menselijke relaties. Wij ervaren hen deels als simpel en deels als ongelooflijk bevrijdend. Voorbeelden zijn Martin Luther King, moeder Theresa en Dietrich Bonhoeffer.